

İSTANBUL TİCARETİNDE FRANSIZ GLOTON ŞİRKETİ (1610-1620)

FRENCH GLOTON COMPANY IN ISTANBUL TRADE (1610-1620)

Ahmed AKSU*

Öz

Fransa'nın Languedoc eyaletindeki Toulouse merkezli Gloton Şirketi, 17. yüzyıl başlarında krallığın ekonomisine katkıda bulunan ender ticari işletmelerden bir tanesidir. Kurucusu Pierre Gloton, uluslararası toptancılık faaliyetlerini Akdeniz havzasında ortaklık yoluyla geliştirerek döneminin başarılı Fransız şirketlerinden biri olmuştur. Şirketin kraliyetteki birçok kumaş manüfaktürü ile iş birliği yapmasıyla Toulouse'daki butik kumaş mağazasını bir ticarethaneye dönüştüren Gloton, sermayeci-tüccar konumuna erişmiştir. Gloton Şirket arşivinin günümüze kadar korunmuş olması, 17. yüzyıl başlarına dair Levant tarihi araştırmalarına özellikle Osmanlı-Fransız ticari ilişkilerine ışık tutması açısından oldukça kıymetlidir. Şirketin hem Fransa hem de Avrupa piyasalarının talebini karşılamak için İstanbul ile nasıl bir ticari ilişki kurduğu hakkında literatürde yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, şirketin tekstil ticaretinde Osmanlı başkenti İstanbul ile olan bağlantılarını açıklığa kavuşturmadır. Araştırmanın ana kaynağını, şirketin Marsilya'daki şubesine ait günlük kayıtlar ve hesap defterleri oluşturmaktadır. Söz konusu belgelerde şirketin İstanbul faaliyetleri 1610-1620 yılları arasında kapsadığından çalışma bu tarih aralığında sınırlanmıştır. Makalede, Gloton Şirketinin İstanbul Limanı'na getirdiği çeşitli manüfaktür kumaşlar, İstanbul'dan Fransa'ya götürdüğü ham mamuller ile yarı ve tam mamuller, bunların piyasa değerleri, gemiler üzerinden yapılan sevkiyatlar hakkında bilgiler verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Fransa İlişkileri, Marsilya-İstanbul Ticareti, İstanbul Limanı, Gloton Şirketi, Pierre Gloton

Abstract

Gloton company, which was headquartered in Toulouse in the Languedoc province of France, was one of the exceptional organizations that contributed to the kingdom's economy at the beginning of 17th century. Its founder Pierre Gloton developed the international wholesale trade activities in the Mediterranean basin with the help of partnerships and managed to create one of the most successful French companies of the period. The boutique fabric store in Toulouse was transformed into a business organization as the company kept establishing cooperations with numerous fabric manufacturers in the kingdom, and Gloton eventually reached the position of a capitalist trader. The fact that the Gloton Company archive has been preserved until this day is very important to bring light to the historical studies on Levant at the beginning of 17th century, especially in scope of the Ottoman-French commercial relations. There is no literature study on what kind of commercial relationship was established by the company with Istanbul to meet the demands of the French and European markets. The purpose of this study is to reveal the company's connections with Istanbul, the capital city of the Ottoman Empire, in scope of the textile trade. The study is mainly based on the company's accounting books and the daily records from Marseilles branch. The company's Istanbul activities cover 1610-1620 period in scope of these documents, therefore our study is limited to this time period. The study provides information on the shipments sent via ships including the various manufactured fabrics that were transported by Gloton company to Port of Istanbul as well as the raw materials, semi-finished and finished products which were transported from Istanbul to France, together with their market values.

Keywords: Ottoman-French Relations, Marseilles-İstanbul Trade, Port of Istanbul, Gloton Company, Pierre Gloton

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, (aaksu@marun.edu.tr), ORCID: 0000-0003-2076-3710

This article was checked by intihal.net.

Makale Gönderim Tarihi: 09. 04. 2024

Makale Kabul Tarihi: 30.05.2024

Giriş

Fransız tarihçiler Paul Masson ve Louis Bergasse'ın kapsamlı çalışmalarında ve edebiyatçı yazar ve tarih uzmanı Phillipe Desan'ın bir makalesinde¹ Fransa'nın 17. yüzyılın ilk yarısındaki genel durumuna değinilse de Levant² ticaretiyle ilgili literatür incelendiğinde, bu dönemde Osmanlı başkenti İstanbul'daki Fransız ticaretine dair spesifik çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Bunun üç temel nedeni bulunmaktadır: Birincisi, 17. yüzyıldaki pek çok tüccar aile şirketi arşivinin günümüze ulaşmamış olması;³ ikincisi, bu yüzyılın ilk yarısındaki İstanbul ticareti (*négoce de Constantinople*) hakkında üretilmiş Fransız hatıratın bulunmaması; üçüncüsü ise Osmanlı dıvan ve mahkeme kayıtlarının (özellikle Galata sicilleri) ayrıntılı bir şekilde incelenmemesidir.

Geçtiğimiz yıllarda Fransız tarihçi Gaëlle Lapeyrie, Toulouse kökenli butikçi ve sermayeci *Pierre Gloton* hakkında ulaştığı arşiv kaynakları vasıtasıyla yaptığı çalışmalarda, 17. yüzyılın ilk yarısındaki Fransız Levant ticaretine ilişkin bulgularını paylaşmıştır. Bu şekilde Fransa tarihindeki büyük ticaretin (*commerce de gros*) kapasitesi ve tüccarların muhasebecilik uygulamalarının yanı sıra Fransız tekstilinin hem kraliyetteki hem de Levant'taki yeri hakkında bilgiler vermiştir.⁴ Lapeyrie'nin eserlerinde Glotonların İstanbul bağlantılarını kısaca bahsetmesi, bu çalışmanın temelini oluşturmuştur. Böylece Grenoble kentindeki İsere ilinin Arşivlerinde kayıtlı *Pierre Gloton* fona⁵ ait belgelere yeniden başvurulmuştur. Araştırmamızda kaynak olarak Gloton Şirketinin Marsilya şubesi idarecisi Raymond Vigier'in tuttuğu hesap defterleri ve günlük kayıtlar kullanılmıştır.⁶ Birbirini

¹ Paul Masson, *Histoire du commerce français dans le Levant au XVIIème siècle*, Hachette, Paris 1896; Louis Bergasse ve Gaston Rambert, *Histoire du commerce de Marseille*, Tome IV De 1599 à 1660, Plon, Paris 1954; Philippe Desan, "Les nouvelles théories économiques et le commerce de la France avec le Levant au XVIIe siècle", *Les Méditerranées du XVIIe siècle*, Biblio 17, vol. 137, Gunter Narr Verlag, Tübingen 2002, s. 233-242.

² Etimolojik açıdan, Latince "meydana çıkma, yükselme" anlamındaki *levare*'den türetilen kelime güneşin doğduğu yönü işaret eden bir anlam taşır. Daha sonra İtalyanca *levante* Fransızca ve İngilizce'ye *levant* şeklinde girmiştir. Şerafettin Turan, "Levant", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA)*, Cilt: 27, Ankara 2003, s.145. Konumuz itibarıyla, Doğu Akdeniz kıyılarını (Balkanlar kıyıları, Mora Yarımadası ve adaları, Yakınoğu ve bugünkü Türkiye) kapsayan havzaya Levant denilirdi. Kuzey Afrika ise "Barbarie" (Garp Ocakları- Berberistan) olarak bilinirdi. Araştırmacı Kahane kardeşler ve Tietze, Osmanlı hâkimiyeti altında Türkçe ile birçok Akdeniz bölgesel dilinin keşiştiği yeri ya da Venediklilerin nüfuz ettiği bölgeyi Levant olarak tanımlarlar. Henry-Renée Kahane, Andreas Tietze, *The Lingua Franca in The Levant*, *Turkish Nautical Terms of Italian Greek Origin*, ABC Kitabevi, İstanbul 1988, Préface VIII.

³ Fransız arşivlerindeki doktora araştırmalarımız sırasında 17. yüzyılın ilk yarısına ait üç şirket tespit edilmiştir: Gloton Şirketi, İsnard-Audiffret Şirketi ve ona bağlı olarak Greasque kardeşlerin Şirketi.

⁴ Madam Lapeyrie, bu konuyu Sorbonne Üniversitesinde tarihçi Jacques Bottin danışmanlığında hem Yüksek Lisans hem de Doktora tez konusu olarak çalışmıştır: Gaëlle Lapeyrie (Bellier), *La firme Gloton, un exemple de la vitalité des échanges textiles dans le monde méditerranéen au début du XVIIè siècle*, Paris Sorbonne Üniversitesi 1 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Paris 2003-2004; Gaëlle Lapeyrie (Bellier), *Stratégie et pratiques commerciales au début du XVIIè siècle: la firme Gloton à Toulouse*, Paris Sorbonne Üniversitesi 1 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Paris (Tez devam etmekte ya da yarıda bırakılmıştır). Ancak tezler şu ana kadar incelenemediğinden Lapeyrie'nin diğer çalışmalarını esas aldık: Gaëlle Lapeyrie (Bellier), "De la boutique au comptoir: la trajectoire d'un négociant toulousain en textile, entre traditions et nouveautés (vers 1600-1620)", *Rives Nord méditerranéennes*, vol. 29, Aix-en-Provence 2008, s.79-106; Gaëlle Lapeyrie (Bellier), "Faire commerce de la soie en Méditerranée au début du XVIIe siècle: L'exemple de la firme Gloton de Toulouse", *La mer en partage: Sociétés littorales et économies maritimes. XVIe-XXe siècle*, Presses universitaires de Provence, Aix-en-Provence 2016.

⁵ Archives départementales de l'Isère (Isere İlinin Arşivleri), *Papiers de Pierre Gloton II E (2 E)*. Fon üzerindeki ilk tanıtım çalışması Henri Lapeyre tarafından yapılmıştır. Bk. Henri Lapeyre, "Les papiers d'un homme d'affaires du début du XVIIe siècle: le fonds Gloton des Archives de l'Isère", *Actes du quatre-vingt-cinquième congrès national des sociétés savantes, Chambéry-Annecy, 1960, Section d'histoire moderne et contemporaine*, Imprimerie nationale, Paris 1961, s.307-315.

⁶ Marsilya defterleri toplamda 6 adet olup 3 türden oluşmaktadır: Büyük Hesap Defteri (grand livre-10 Mart 1615-19 Şubat 1619), demirbaş 2 E 450; *Büyük Hesap Defteri* (1619), demirbaş 2 E 228 (Bu cilt yıpranmış

tamamlayan ve tamamı 1609-1621 yılları arasını kapsayan bu belgelerden çıkan bilgiler doğrultusunda şirketin İstanbul ile bağlantılı 1610-1620 yılları arasındaki faaliyetleri çalışmamızın tarih aralığını oluşturmuştur.

Glotonlar ve ortakları tekstil ticaretine girişirken başta *Beaucaire* ve *Lyon* gibi burjuva kent fuarları olmak üzere Avrupa kentlerinde rağbet gören ve İstanbul'da mevcut Levant'ın çeşitli mamullerinin (halı, deri) genel distribütörü olmayı hedeflemişlerdi. Getirdikleri kumaş hammaddeleriyle Languedoc endüstrisine katkı sağlayarak fiyat açısından daha uygun ve kaliteli kumaş üretiyorlar, ardından da bu mamulleri şirketin alıcı simsarlarına gönderip İspanya, İtalya ve Levant'ta piyasaya sürüyorlardı. Dolayısıyla bu çalışmada ilk olarak şirketin genel yapısı ve hedefleri, ardından İstanbul ile ticari faaliyetleri, son olarak da bu faaliyetler üzerinde uygulanan sigorta tedbiri hakkında bilgi verilmektedir.

Şirketin Yapısı ve Hedefleri

Pierre Gloton,⁷ kendi şirketini kurmadan evvel 1590'lı yıllarda Lyon kentinde Toulouse'lu tüccar Jean de Lombrail'in ticari işlerini yürütüyordu. Lyon'daki deneyimi ve kumaşlara dair bilgi birikiminin ardından Toulouse'a çağrıldı ve *Lombrail ve Carcavy* Şirketinin (1599) ortaklarından biri oldu. Ayrıca şirketin kasa memuru olarak muhasebeciliği de öğrendi. Ortağı Lombrail, 1605 yılından itibaren avukatlık mesleğine dönerek şirketteki hesabını kapattı ve kalan borçlarını Gloton'a devretti. Gloton, bu süreçte edindiği tecrübeyle ticari hedeflerini geliştirdi ve 1610 yılına kadar yeni ortaklar bulma arayışına girdi. Önce büyük sermayeli şirketini ana merkez olarak Toulouse kentinde açtı. Ardından daha da büyümek amacıyla evvela Marsilyalı armatör Raymond Vigier (1613), Lyonlu satış temsilcisi Alexandre Caulet (1615) ve Languedoc eyaletinden Carcasonnelu kumaş tüccarı ve üreticisi Guillaume Dauteribe (1617-1618) ile peyderpey anlaşmaya vardı.⁸

Şirket, bu gelişmeleri takiben büyük kumaş ticaretinin yönetimi için Marsilya ve Lyon'da birer şube açtı. Marsilya'daki şube sorumlusu Vigier, şirketin konsinyatörü⁹ olarak Levant ve Garp Ocaklarında malların satılması için komisyoncu tüccar, gemi kaptanı veya onun kâtabi gibi emanetçiler (konsinyater)¹⁰ tayin ederdi.¹¹ Bu aracılar, malları taşıyan gemi ile birlikte varış noktasına kadar giderek satıştan mesul olurlardı. Eğer varış yerinde bir yerel komisyoncu bulunuyor ise mallar doğrudan kendisine teslim edilirdi.¹² Komisyoncuya verilen ürün provizyon (*provisions*) olarak nitelendirilir ve satışlar onun tarafından gerçekleştirilirdi. Osmanlı iskelelerindeki satışlarla ilgili olarak Marsilya'dan komisyonculara direktifler verilirdi. Satış sonrası elde edilen para firmaya aktarılır ya da

olduğundan araştırmacılara kapalıdır); Hesap Defterinin Müsveddesi (livre long brouillard-Eylül 1613-Haziran 1618), demirbaş 2 E 453; Hesap Defterinin Müsveddesi (1618-1619), demirbaş 2 E 452; Hesap Defterinin Müsveddesi (1619-1621), demirbaş 2 E 1211; Günlük (journal-7 Kasım 1610-16 Ocak 1617), demirbaş 2 E 229.

⁷ Pierre Gloton'un kısa biyografisi, onunla ilgili arşiv bilgileri ve fon üzerindeki ilk tetkikler Isère İli Arşivinin hazırladığı envanterden öğrenilmektedir. Bk. "2E 228-229 à 455, 952, 1181/1-2, 1187 et 1211. "Papiers Pierre Gloton, Banquier de Toulouse" isimli dijital envanter arşiv yetkilileri tarafından araştırmacılara ücretsiz iletilmektedir.

⁸ Lapeyrie, "De la boutique au comptoir..", s.10-11 (elektronik sayfa numarası).

URL-1: <https://journals.openedition.org/rivesnm/1353?lang=en> [Erişim tarihi: 15.03.2023]

⁹ Şirketin malını gönderen yetkili.

¹⁰ Konsinyater, gemiyle taşınan eşyanın depoya alınmasından ve alıcılar arasında dağıtılmasından veya satışından sorumlu kişi.

¹¹ Esasen buradaki işlemle konsinye ihracat kastedilmektedir. Konsinye ihracat, "Kesin satıcılara daha sonra yapılmak üzere, dış alıcılara, komisyonculara, ihracatçının yurt dışındaki şube temsilciliklerine mal gönderilmesi şeklinde yapılan ihracat şeklidir". Aykut Alabayır, Dış Ticarete Ödeme Şekilleri, Şirketlerin Uygulamada Karşılaştığı Sorunlar ve Ticaret Yapılan Yere Göre Tercih Edilme Nedenleri: Bursa Örneği, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova 2016, s.42.

¹² Aracılık sisteminin İstanbul özelinde 1610-1612 yılları arasında şirket tarafından uygulandığı görülmektedir. Buna sonraki yıllarda yerel komisyoncu Béan ve Scaich ile devam edilmiştir.

başka mallar üzerinden yatırım yapılmasına izin verilirdi. İlâveten komisyoncular, malları en az %15'e kadar paraya çevirme yetkisine sahipti. Yaptıkları hizmetin karşılığı olarak %4'lük bir komisyon alırlardı.¹³ O yüzden Levant'taki tüm faaliyetler takip edilirdi. Nitekim Vigier'in iş takipçi bir kâtibi (*commis*) iskelelerdeki komisyoncularla mektuplaşıp her iskelenin muhasebesini tutardı.¹⁴ Lyon şubesinin başındaki Caulet ise Levant bölgesinden getirilen çeşitli tekstil mamullerini Lyon fuarında sergilemenin yanı sıra, fuarda oluşan masrafları karşılama ve para bozdurma gibi bankacılık faaliyetleriyle ilgilenirdi.¹⁵

Gloton, Toulouse'da butikçilikten bankacılığa geçerek ticarete ihtiyaç duyulan kredi, para bozdurma operasyonları, sigortacılık ve gemi kiralama gibi birçok faaliyetle de ilgilendi. 1614 yılında, Toulouse'un önde gelen bürokrat ailelerinden olan Caulet'lerden Jacqueline ile evlenerek sosyal statüsünü de yükseltti. Gloton, bu izdivaç sayesinde Alexandre Caulet¹⁶ ile ortaklık kurdu ve 1616 yılında Toulouse'da "La Grave" isimli kumaş manüfaktürünü satın aldı. İlâveten, *Languedoc* kumaşlarının Levant'ta yayılması ve rağbet görmesi için 1618 yılında Carcassonelu Mösyö Dauteribe ve Marsilyalı Mösyö Vigier'in arasını yapıp bir antlaşma sağladı. Bu antlaşmaya göre, Mösyö Dauteribe sorumluluğunda üretilen 70 balya kumaşın 50'si İskenderiye, 20'si İstanbul'a gitmek üzere Marsilya'daki Mösyö Vigier'e teslim edilecekti.¹⁷ Bu şekilde Gloton, tarihçi Charles Charrière'in tanımladığı şekilde "büyük ticaretle uğraşan bir tüccar" (*négociant*) haline geldi.¹⁸

Genel itibarıyla firmanın ticari stratejisi, bu dört kent üzerinden Akdeniz ve Levant ticaretini ele geçirerek oralardan getirilen işlenmemiş hammaddeleri (ince veya kalın ipek ve yün gibi) Fransız piyasalarına sürmektir. Venedik'in Doğu Akdeniz piyasasındaki tekel konumunu yitirdiğinin bilincinde olan Gloton, İtalyan usulü kaliteli ve ince kumaşı firmanın anlaştığı Languedoc'daki manüfaktürde üretmek dönemin yeni kumaş distribütörü olmayı hedeflemişti.¹⁹ Bunun için de işlenmemiş kumaş, deri ve birçok hammaddeyi Müslüman diyarlardan alıp firmanın anlaştığı manüfaktürlerde işlemeye karar vermişti.

Hammaddelerin temini 16. yüzyıl sonlarında o kadar da kolay değildi. Fransızlar, elde ettikleri kapitülasyonlar sayesinde diğer Avrupalı devletlerle Doğu Akdeniz ticaretinde rekabete girmesine rağmen Venedikliler kadar büyük miktarda İran ipeği ithal edemiyordu.²⁰ Venedik'in özellikle 1590-1612 yılları boyunca yaklaşık 2567 balya kadar ham ipek ithal ettikleri tahmin edilmektedir.²¹ İpek, İtalyan ve Fransız dokuma için en çok aranan hammadde idi.²² Avrupalı tüccarlar ham ipeği 1578-1616 yılları arasında Bursa'dan değil İzmir'den satın almaya başlamıştı.²³ Fransızların etkinliği bu dönem artmıştır. Nitekim Kral IV. Henri'nin vefatından bir yıl önce (1609) Levant'taki ipek ticareti tekelinin Marsilya'ya

¹³ Lapeyrie, "De la boutique au comptoir..", s.11.

¹⁴ Lapeyrie, "Faire commerce de la soie en Méditerranée (...)", 25. Paragraf., URL-2 : <https://books.openedition.org/pup/44245> [Erişim tarihi: 15.03.2023].

¹⁵ Lapeyrie, "De la boutique au comptoir..", s.11-12.

¹⁶ Jacqueline'nin ya kardeşi ya da kuzeni.

¹⁷ Lapeyrie, "De la boutique au comptoir..", s.13.

¹⁸ Charles Carrière, *Négociants marseillais au XVIIIe siècle. Contribution à l'étude des économies maritimes*, Institut historique de Provence, Marseille, Volume I, 1973, s.237-252.

¹⁹ Venedik'in 17. yüzyıl başlarında Akdeniz'deki tekeli kaybetmesi hakkında bk. Metin Ziya Köse, *1600-1630 Osmanlı Devleti ve Venedik-Akdeniz'de Rekabet ve Ticaret*, Giza Yayınları, İstanbul 2009.

²⁰ Şenay Yanar, *Uluslararası Ham İpek Ticaretinde İran'ın Avrupa Bağlantıları ve Culfa Ermenileri (Sah I. Abbas Dönemi 1587-1629)*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya 2014, s.65.

²¹ Edmund Herzig, "The Volume of Iranian Raw Silk Exports in the Safavid Period", *Iranian Studies*, C.25, (1-2), 1992, s.63-64.

²² Şenay Yanar, a.g.e., s.65.

²³ Halil İnalçık, "İpek", *TDVİA*, Cilt: 22, Ankara 2020, s.363-364. İnalçık'a göre, Avrupalı tüccarlar Bursa'daki vergiler yüksek geldiğinden ipek alımını İzmir'den yapmayı tercih etmişti.

ait olduğunu söylemesinin nedeni,²⁴ 16. yüzyıl başlarından beri büyük Levant ticaretinde hâkimiyet kuran Venedik'in 1570 yılında Osmanlı ile girdiği savaşta yenilmesi idi.²⁵ Bu dönemde gelişen ticarete bir örnek, Marsilyalı Antoine ve Gilles Hermite kardeşlerin 1570-1612 yılları arasında aile şirketi yoluyla Halep ve Trablusşam iskeleleriyle ticari bağlantılar kurduklarına dair yaptıkları yazışmalardı. En çok da küçük kardeş olan Gilles, 1576-1585 yılları arasında Suriye'ye iki kez giderek şirketin ticari faaliyetlerini yakından takip etmişti.²⁶ Bu sayede Antoine 1585-1588 yılları arasında kardeşinden aldığı pamuğu, mazıyı ve küçük Hindistan cevizini İngiltere, İtalya, İspanya'ya ihraç etmişti. Pamuk ve yünü ise Lyon'ya göndermişti. İlaveten Levant'a boyacılıkta kullanılan kırmızböceği (*cochenille* / tr. koşinil) ulaştırmıştı.

Tarihçi ve ekonomist Louis Bergasse'a göre Marsilyalılar 17. yüzyıl başlarında yaptıkları başarılı birkaç hamleyle bu ticarete üstünlükleri olan İtalyanlara karşı rekabete girişebilmişlerdi. Bunu gerçekleştirenlerden birisi de Toulouselu Pierre Gloton idi. Kurduğu şirketin merkezi her ne kadar Toulouse'da bulunsada Marsilya'daki şubesi vasıtasıyla Levant'taki ticari faaliyetlerini yürütüyordu. Örneğin 1612 ve 1613 yıllarında İstanbul'dan sadece bir balya ipek alabiliyorken,²⁷ 1615'te Halep'in "camp de la soie" (*ipek kampı*) denilen mevkiinde muhtemelen Ermenilerden 20 balya kadar ipek temin etmişti.²⁸ Halep'ten alınan bu balyaların iki gemiyle getirilmesi ise konvoylu ticaret yapıldığını göstermektedir.²⁹ Firma arşivlerindeki 1615 yılı sonrasına ait kayıtların ağırlıklı olarak Halep ve Sayda'dan alınan ipek hakkında olduğu görülmektedir. Şirket, 1610 yılından itibaren Sayda ve İstanbul'dan yün ve deri, Mısır ve Halep'ten ise ipek ve keten getirtmekteydi.

Firma, ticari hedeflerini 1615 ve 1618 yıllarında kurulan ortaklıklarla daha da büyüttü. Pierre Gloton, şirketine güç katacak olan Jean Dumeynial ve Jean Carcavy gibi deneyimli, sermaye sahibi dost olduğu ortaklarla çalışırken, ailesinden biraderi Etienne'i ve kuzeni Jean'ı da farklı alanlarda görevlendirerek şirketini kontrol altında tutmaya çalıştı. Ancak şirketin faaliyetleri Pierre Gloton'un 1620 yılındaki vefatı ile tamamen durdu ve ortaklardan Dauteribe de aynı yıl iflas etti.³⁰ Gloton'un mağazalarında kalan mal varlıkları mahkeme yoluyla envanteri çıkartılarak mirasçılara dağıtıldı. Gloton'un vefatı sonrası gelişen hukuki süreçte mirasçılar, merhumun eşi Jacqueline Caulet ve onun alacaklılarıyla mahkemelik oldular. Mahkeme süreci önce *Provence* eyaletinin parlamentosunda (Yargıtay) başladı ve ardından da *Dauphiné* eyaletinin³¹ parlamentosuna taşındı. Şirketin tüm mal varlığını belirlemek amacıyla ticari defterler üzerinde yapılan tetkikler sonucunda bir envanter çıkarıldı. Akabinde 1624 yılında Gloton'un ticaret evraklarının bir kısmı *Dauphiné* Yargıtayı'na teslim edildi.³²

²⁴ Jeff Horn, "Marseille et la question du mercantilisme: privilège, liberté et économie politique en France, 1650-1750", *Histoire, économie & société*, Vol. 30, No. 2, 2011, s.101-102.

²⁵ Louis Bergasse, *Histoire du Commerce de Marseille*, Tome IV (1599-1660), Plon, Paris 1954, introduction, s.5.

²⁶ Micheline Baulant, *Lettres de négociants marseillais: Les Frères Hermite (1570-1612)*, A. Colin, Paris 1953. s.13-29 (II. Bölüm-Gilles'in birinci Suriye seyahati, 1577-1581), 45-71 (V. Bölüm – Gilles'in ikinci Suriye seyahati, Aralık 1582-Ocak 1585).

²⁷ Archives Départementales des Bouches-du-Rhône (Bouches-du-Rhône ilinin Arşivleri-BdR Arşivleri), IX B, vol. n°10, 23 Temmuz ve 2 Eylül 1612 tarihli kayıtlar; n°11, 9 Mart 1613 tarihli kayıt. Ciltlerdeki kayıtlarda sayfa numarası bulunmamaktadır.

²⁸ Isère ilinin Arşivleri, 2 E 229, f°226 (19 Ocak 1615 tarihli kayıta şirket adına 21 balya ipek getirilmiştir).

²⁹ Birinci gemi *Sainte Marie* ve onun kaptanı Antoine Delourme, ikinci gemi ise *Bon Jésus* ve onun kaptanı et Campon idi.

³⁰ Lapeyrie, "De la boutique au comptoir..", s.14

³¹ Fransa'nın bugünkü Isère, Hautes-Alpes ve Drôme illeri.

³² Bu evraklar günümüzde Isère ilinin arşivlerinde tutulmaktadır.

Şirketin İstanbul ile Ticari Faaliyetleri

Fransızlar, 17. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da meydana gelen taht kavgaları, şehir isyanları, Cizvit ve Kapüşenlerin akıbeti, Celali sorunu ve İngilizlerin karalama oyunları gibi buhranlı siyasal konjonktür karşısında sıkışmış vaziyetteydi. 1604 yılında kapitülasyonları yenileyebilmiş olmalarına rağmen Levant ticaretindeki düşük akım, yıllık değer hacmini düşürüp Fransız iktisadisine zarar vermekteydi. Marsilya'da 1599'da kurulan Ticaret Bürosu (1650'den itibaren Ticaret Odası) ile Amirallik kuruluşlarının sorumsuz yöneticileri,³³ yerel komisyoncu (simsar) tacirlerin hilekârlıkları ve isyankâr tavırlarıyla şahsi kazanç peşine düşmelerinden dolayı Levant ticaretinin sekteye uğraması kaçınılmazdı.³⁴

Şu bir gerçektir ki Osmanlı-Fransız ticareti, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerinin seyrine göre şekillenmekteydi. 16. yüzyılın son çeyreğinden itibaren halledilmeyen korsanlık faaliyetlerine rağmen, büyükelçi de Brèves'in diplomatik başarısı sayesinde Osmanlılarla olan ticari ilişkilerin *ahidnâme* çerçevesinde yürürlükte olduğu kendisine verilen 1598 tarihli fermanın anlaşılmalıdır.³⁵ Ancak aynı büyükelçi krala yazdığı 3 Aralık 1599 tarihli mektupta, İstanbul'a az sayıda Fransız gemisinin yanaştığını ve 7 senede sadece 3 geminin geldiğini bildirmektedir.³⁶ 1597 yılında, eski ahidnâmelerde geçen maddelere yapılan yeni ilavelerle Fransa ile mevcut kapitülasyonlar yenilendi. Özellikle ahidnâmenin üçüncü maddesi sayesinde deri çeşitleri, eğrilmiş iplik ve keçi derisi gibi ihracı yasak mamuller³⁷ Fransız ticaretine kazandırıldı.³⁸ 1604 kapitülasyonu ile birlikte, Fransızlara tanınan bu iyileştirilmiş maddelerle³⁹ gemiler Fransa bayrağı altında İstanbul'a

³³ Raoul Busquet, Inventaire sommaire des Archives Départementales antérieures à 1790, Archives Civiles–Série B, Amirauté de Marseille et des Mers du Levant, tome IV, Marseille (Bouches-du-Rhône), 1932, introduction IX.

³⁴ Jacques Savary Le Parfait Négociant ou instruction générale pour ce qui regarde le commerce des marchandises de France, et des pays étrangers, Vol. I, Livres V, Chapitre VI, 6e édition, chez Frères Etienne, Paris 1777, s.723.

³⁵ Kerim İlker Bulunur, Osmanlı Galatası (1453-1600), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Doktora Tezi), Sakarya 2013, s.263: “Vilâyet-i Françe padişahı sütte-i sa’âdetime nâme gönderüp; ... dostluk üzere olup mâbeynde mün’akid olan ahd u emâna muhâlif bir vaz’ sâdır olmamağla, vilâyet-i Françe bazirgânları ve kendünün nâmı ve sancağı altında yürüyen harbî tüccar tâifesi revân ile kendü hâllerinde olup ticaretlerinde iken kadîmden olu gelene mugâyir kassab akçesi nâmına yüzde bir akçe alındığın bildirüp ref’ olunmasın recâ eyledüğü pâye-i serîr-i a’lâma arz olundukda, ref’ olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-ı sa’âdet makrûnumla fermân-ı celîlü’l-kadrim sâdır olup bu nişân-ı hümâyûnu virdüm ve buyurdum ki; ahidnâme-i hümâyûnumda mastûr olan tüccâr tâifesi ol canibde[n] getürdükleri [ve] memâlik-i mahrûsemden alup gitdükleri metâ’lardan kanûn-ı kadîm mücebince gümrüklerin bî-kusûr edâ eylediklerinden sonra Françe ve Françe bayrağı altında gelüp ticaret iden harbî tüccar tâifesinden memâlik-i mahrûsem iskelelerinde kassab akçesi nâmına bir akçe ve bir habbe almayalar, her kim fermân-ı hümâyûnuma mugâyir elimizde emir vardır diyü kassab akçesi ve esbabları alurlar ise hâkimü’l-vakt olanlar men’ u def’ eyleyüp daima bu nişân-ı hümâyûnum mucebi ile tahmil eyleyeler. Bi’l-cümle Françe ve Françe bayrağı altında gelüp ticaret idenlerden kassab akçesi min-ba’d aldurmayalar, şöyle bileler, alâmet-i şerife i’timâd [kılalar]. Tahriren fi evâilî şehri Şevvâli’l-mükerrrem sene sitte ve elf” Galata Şeriyeye Sicilleri (GŞS), nr.21, s.227/1, (Evail-i Şevval 1006/7-16 Mayıs 1598).

³⁶ Bibliothèque nationale de France (BnF–Fransa Milli Kütüphanesi), Département des manuscrits (*Yazmalar Departmanı*), Français (*Fransızca Koleksiyonu*), demirbaş n°16144, f°271-272.

³⁷ Bu mamullerle ilgili ihracat yasağının sebeplerden biri, içerideki ihtiyacın karşılanamamasıyla alakalıdır. Muhammet Ali Horoz, 17. Yüzyıl Başlarında Galata'da Ticari Hayat, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2019, s.7.

³⁸ Sevil Gözübüyük, Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Kapitülasyonlar (XVI.-XVII. Yüzyıllar), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 2017, s. 80.

³⁹ BnF, Yazmalar Departmanı, Érudit et bibliophiles (Bilgili ve kitapseverler), *Cinq cent de Colbert* fonu (Colbert'in 500'leri), cilt n°483, *Articles du Traité fait en l'Année Mil six cens quatre* [...], Impr. Estienne Paulin, Paris 1615, f°36, 1604 Kapitülasyonlarının 7 maddesine göre: “Prenslerinin Bâbiâli'mizle sürdürdüğü iyi ve mükemmel dostluğu göz önünde bulundurarak, yasaklı mal ve dahi çıkarılması yasak olmasına rağmen Fransız tüccarların derileri, kordovanları (Levant'a yayılan İspanya menşeli deri), balmumları, pamukları, pamuk ipliklerini çıkarmasına izin veriyoruz. [...]”.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

gidebildiler; zira başkent, “erken modern dönem Akdeniz’inde yeniden dağıtım ve bağlantının merkezi” durumundaydı.⁴⁰

Gloton Şirketi, Fransa’daki müşterilerin istekleri doğrultusunda İstanbul’dan yarı (*produit semi-finis*) ya da tam (*produit finis*) mamul ürünleri Marsilya’ya getiriyordu. Gelen bu ürünler arasındaki sof kumaş (*camelot*)⁴¹ ve halı (*tapis*) krallığın iç piyasasına kadar ulaşıyordu. Örneğin 16 Temmuz 1615 tarihinde İstanbul’dan getirilen devetüyü kumaşından kalan sekiz adedi Lyon kentindeki kuzen Jean Gloton’a satılmış ve bunun borcu Pierre’in biraderi Etienne Gloton tarafından karşılanmıştı.⁴² Bunun nedeni, sof kumaşının kraliyetin Ortaçağ’dan beri aradığı ve kullandığı bir ürün olmasıydı. Keza Rönesans devrinde de bu kumaş, “camelot de Turquie” adıyla ün yaptığından krallıktaki burjuvazi kesimi tarafından rağbet görmekteydi. Hatta ipekle (*camelot de soie*) işlenerek daha lüks bir ürüne dönüşebiliyordu. Kumaş dokusunun değişik renkler ve altınla buluşturulması ihtişamlığın bir göstergesiydi.⁴³ Ayrıca 1617 tarihli bir kayıta, İstanbul’dan getirilen 133 *livres* 1 *onces* ve 3 *deniers*⁴⁴ değerindeki iki adet halıyı Toulouse kentinin iâşesi için Pierre Gloton’a gönderildiği görülmektedir.⁴⁵

Glotonlar, ticari faaliyetleriyle bir yandan lüks kumaş arayışı içine girerken, diğer yandan da ham yün, ipek ve sofü Levant’tan temin ediyor ve kendi Languedoc endüstrilerinde yaptıkları imalatla burjuva kesiminin talebini karşılamaya çalışıyordu. Ortaya çıkan lüks tekstil mamulleri Toulouse’da veya Beaucaire ve Lyon gibi burjuva kent fuarlarında satılıyordu. Halının krallık ve burjuvanın kullandığı mobilyanın bir parçası olduğunu bilen Gloton firması, IV. Henri ve oğlu XIII. Louis (1610-1643)⁴⁶ zamanında,

⁴⁰ Fariba Zarinebaf, *Mediterranean Encounters Trade and Pluralism in Early Modern Galata*, University of California Press Books, Oakland 2018, s.154. “The Ottoman capital was (...) a center of redistribution and connectivity in the early modern Mediterranean”.

⁴¹ Camelot, (Arapçada *hamlat*, İngilizcede *mohair*, Türkçede *sof*) 13. asırdan itibaren Fransa Krallığında deve tüyü veya “uzun tüylü” kumaş olarak biliniyordu. Aynı zamanda Ankara keçisi tiftiğinden eğrilen iplikle dokunan ince beyaz yün kumaşa da *camelot blanc* denilirdi. Fransız manüfaktürlerinde ipek ve yünün ilave edilmesi sonucunda kaliteli giysiler elde edilirdi. Fransız tüccarlar 17. yüzyılın ortasından sonra 500 balya kadar sof almaya başladı. Ankara’dan yapılan ithaller 1730’lu yıllarda son buldu. Elisabeth Hardouin-Fuguier, Bernard Berthod ve Martine Chavent-Fusaro, *Les étoffes, Dictionnaire historique*, “camelot” maddesi, éditions de l’amateur, Paris, 1994, s.121; Francisque Michel, *Recherches sur le commerce, la fabrication et l’usage des étoffes de soie, d’or et d’argent en Occident, principalement en France pendant le Moyen-Âge*, Tome II, Typographie de Ch. Lahure, Paris, 1894, s.40; Cemal Kafadar, “Venedik’te Bir Ölüm (1575): Serenissima’da Ticaret Yapan Anadolu Müslüman Tüccarlar”, Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken, Metis Yayınları, İstanbul 2009, s. 98; Suraiya Faroqhi “Onyedinci Yüzyıl Ankara’sında Sof İmalatı Ve Sof Atölyeleri”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, XLI, S.1-4, İstanbul 1985, s. 254; Paul Masson, a.g.e., s. 422.

⁴² İsère ilinin Arşivleri, 2 E 450, f°13.

⁴³ Francisque Michel, a.g.e., s.42, 46.

⁴⁴ Fransa Krallığında geçen para birimi *Livres tournois* (Lt.), *sols* (s.) ve *deniers* (d.) idi.

⁴⁵ İsère ilinin Arşivleri, 2 E 450, f°72, 141.

⁴⁶ 1610’da IV. Henri’nin suikasta kurban gitmesiyle, oğlu XIII. Louis (1610-1643) çocuk yaşta kral olmuş ve annesi Marie de Médicis yedi sene naipliğini üstlenerek kraliyeti yönetmiştir.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

krallıkta halıcılığın yapılmadığı bir dönemde⁴⁷ mösyöler Laviginet ve Louis Frejus gibi özel müşterilerine halı teminini İstanbul'dan sağlıyordu.⁴⁸

Gloton Şirketi, kumaşlar dışında İstanbul menşeli derilerin satışından da hatırı sayılır kazançlar elde etti. Özellikle 1619-1620 yıllarında Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinden çok sayıda müşterinin talebiyle İstanbul'dan yüklü miktarda deri ithal etmeye başladı. Örneğin Ağustos 1620 tarihli bir satış raporuna göre Fransa'dan 16 tüccara farklı miktarlarda İstanbul derisi getirildiği, bunlardan en yüksek satışın 150, en az satışın ise 25 adetle yapıldığı görülmektedir.⁴⁹ Firmanın derileri sadece İstanbul'dan temin etmesi, Levant bölgesindeki en kaliteli ve uygun fiyatlı ürün olmasından kaynaklanıyordu. 1619 yılında derinin tanesi 4 *livres*, 7 *sols* üzerinden fiyatlandırılıyordu.⁵⁰

İstanbul derileri Fransa'ya getirildikten sonra diğer Avrupalılara da satılıyordu. Örneğin 24 Ekim 1619 tarihli kayda göre firma, Barcelona'da bulunan Louis Rigaut isimli Fransız tacire 200 adet İstanbul menşeli deri göndermişti.⁵¹ Fony ve Mary isimli yabancı uyruklu bir çift de 13 Ağustos 1620 tarihinde şirketin Marsilya şubesinden 125'i inek derisi olmak üzere toplam 2.450 adet İstanbul derisi satın almıştı.⁵² 17 Temmuz 1620 tarihli bir kayıta ise İspanya'nın Valencia kentinde Reiymond Marc adlı Fransız tacire 1.400 adet İstanbul derisinin iki ayrı gemiyle gönderildiği belirtilmektedir.⁵³ Bir diğer örnek de Gaspar Feny isimli tacirin 30 Temmuz 1620 tarihinde Marsilya'daki şubeden Martin Chalon hesabına 200 adet İstanbul menşeli inek derisi satın alması ve onları iki ayrı gemiyle Cenova'deki simsarı Marc Anthoine Michelly'ye ulaştırmasıdır.⁵⁴ Bu satışlar firmanın, müşterilerin ihtiyaçlarına göre Marsilya dışındaki kentlere İstanbul menşeli kumaş ve deri tedarikinde önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Gloton firmasının arşivinde konşimento⁵⁵ ya da manifesto gibi spesifik bir yük belgesi bulunmadığından, İstanbul'dan ne tür ürünler ithal edildiğini belirleyebilmek için

⁴⁷ Hâlbuki Fransa Krallığı'ndaki halıcılığın kökleri 1025 tarihine kadar dayanır. Halıcılık 16. yüzyılın sonuna kadar din adamların sahip olduğu özel endüstrilerde yapılırdı. O zamanlar halı kiliselerde dekorasyon amacıyla üretilirdi. Ancak IV. Henri zamanında birkaç şahıs, kraliyete oryantal usulde halılar yapma izni istedi. Bunlardan biri Jean Fortier (1604) olup kraliyet tarafından berat almasına rağmen manüfaktürünü yürütememiş ve başlamadan bitirmiştir. (Francisque Michel, a.g.e., s.405-416). Diğerleri ise tekstilci Pierre Dupont ve talebesi Simon Lourdet olup Türk usulü kadife halıların tekniğini bildiklerini öne sürerek kraliyetten üretim izini almışlardır. Bu ikisi Seine nehrinin yakınlarındaki Chaillot tepesinde (bugünkü Trocadéro ve Art Moderne müzenin arasındaki mevkide) bulunan eski bir sabun fabrikasını 1627 yılında halı manüfaktürüne dönüştürüp üretime başlamış ve bu ürün "La Savonnerie" adını almıştır. Colbert, 1663 yılında bu manüfaktürü kraliyete bağlayarak koruma altına almıştır. Buradan çıkan çeşitli halılar özellikle kraliyet mobilyasında kullanılırken yabancı hükümdarlara hediye olarak verilmek üzere büyükelçilere gönderilmiştir. Bk. URL-3: <https://www.universalis.fr/encyclopedie/manufacture-de-la-savonnerie/> [Erişim tarihi 20.10.2023].

⁴⁸ İşere ilinin Arşivleri, 2 E 450, f°224.

⁴⁹ İşere ilinin Arşivleri, 2 E 1211, f°90.

⁵⁰ 4 *livres*, 7 *sols* (1619), 4 *livres*, 2 *sols* (1620).

⁵¹ İşere ilinin Arşivleri, 2 E 452, f°411.

⁵² İşere ilinin Arşivleri, 2 E 1211, f°117.

⁵³ İşere ilinin Arşivleri, 2 E 1211, f°234.

⁵⁴ İşere ilinin Arşivleri, 2 E 1211, f°235, 239.

⁵⁵ Konşimento (ing. *bill of lading*) teriminin Fransızca'daki karşılığı "connaissance maritime" ya da "police de chargement" olup imzalı ve tarihli bir taşıma senedine anlamına gelmektedir. Genelde, şirket sahiplerin adına bir liman temsilcisi ya da tüccarın bir gemiye meta, eşya ve sikke yüklenmesi sonrasında gemi kaptanı/patronu veya kâtabi tarafından hazırlanan kaptanın malı teslim alıp alıcısına götüreceğine dair taahhüt etmiş oluyordu. Gemi hedefe ulaştığında taşınan emtia senedin ibrazıyla sahiplerine teslim edilirdi. Genelde bu vesikadan dört nüsha hazırlanırdı: Biri mal sahibine, biri limandaki yükleyiciye, biri kaptana, ve sonuncusu da ulaştıklarındaki sahibine verilir. Mehmet Ali Ünal, Osmanlı Tarih Sözlüğü, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011, s.410.

Manifesto (manifeste de chargement) ise "gemiye alınan yüklerin dökümüdür, konşimentoya göre hazırlanır, gemide taşınan yükleri gösterir". Murat Yorulmaz, Deniz Taşımacılığı ve Deniz Sigortaları, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s.32.

Marsilya'nın Bouches-du-Rhône ilinin arşivlerindeki amirallik kayıtları incelenmiştir. Çünkü burada, kaptanların amiralliğe verdiği geliş deklarasyonlarında getirilen yük bilgileri kayıtlıdır. Tetkiklerimiz sonucunda, Pierre Fort, Pierre Blanc, Guillaume Leon, Jean Guerrard, Aubert Lieutaud, Laymondy (İngiliz) isimli kaptanların hem Marsilya hem de Grenoble arşivlerindeki kayıtlarda yer almaları, bunların kuvvetle muhtemel Marsilya şube müdürü Vigier tarafından hizmete alındıklarını göstermektedir. Örneğin Kaptan Guillaume Léon'un 3 Kasım 1615 tarihli deklarasyonunda, *Notre-Dame de Montz* adlı gemiyle 29 müşterinin hesabına İstanbul menşeli 12 çeşit ürün getirildiği görülmektedir.⁵⁶ Bunlar; başta yıkanmamış ve yağından arındırılmamış hayvanın üzerinden tıraş edilmiş ince ve kaba saf yünler (*laine tresquille* veya *surge*) olmak üzere, kireç (*chaux*) yoluyla ölü hayvanın derisinden arındırılan ince ve kaba yünler (*laine pellade*), sarı bal mumu (*cire jaune*), bakır (*cuiivre*), bufalo/manda derisi (*cuir de buffle*), keçi tiftiği (*poil de chèvre*), kitre (*gomme adragante*) ve beyaz sof (*chamelot blanc*) idi.

İstanbul menşeli ürünlere mukabil şirket, kendi mamullerini satmak için İstanbul'da simsarlar bulundururdu. Araştırmalarımız neticesinde kayıtlarda, İstanbul'da komisyonculukla uğraşan Jean Scaich/Escach ve Jean François Béan adlı iki tüccarın isimlerine rastlıyoruz. Firmanın Mayıs 1619'da Jean Scaich'nin kaptanlığında *Saint Esprit* adlı gemiyi İstanbul giriş ve çıkışı için sigortaladığı, sonraki süreçte Kaptan Scaich'nin İstanbul'a yerleşerek simsarlık yaptığı şirket kayıtlarından anlaşılmaktadır.⁵⁷ Kendisinin İstanbul'dan Marsilya'ya giden kaptan Bonpar'ın gemisine deri yüklediğine dair kayıtların bulunması,⁵⁸ onun artık payitahta daimi bir tüccar olduğunu göstermektedir. Ayrıca Scaich'in İstanbul'da 1625-1626 yıllarında krallığın *Lyonnais* eyaletindeki Lyon merkezli *Boloson Şirketi* ile yine tekstil üzerine bağlantı kurduğu başka bir kaynaktan öğrenilmektedir.⁵⁹

Marsilya Amiralliği 1610'lu yıllarda İstanbul'a gidecek olan gemiler için "teftiş ve izin" (*visite et congé*) belgesi hazırlardı. Buna dair kayıtlarda Sakız Adası'na uğrayacak gemilere yer verilmesi, bizlere Gloton'ların İstanbul için kiraladıkları gemilerin isimlerini öğrenme fırsatı sunmaktadır.⁶⁰ Sakız Adası, firmanın İstanbul ile ticaretinde önemli bir noktaydı. Örneğin buradan temin edilen 1 kasa damla sakızı (*mastic*) 10 Ağustos 1612 tarihinde bir diğer komisyoncu Jean François Bean'e teslim edilmişti.⁶¹ Bu bilgi Béan'nın 1612 yılı itibarıyla firmanın İstanbul'daki simsarı olduğunu göstermektedir.

Firma, Marsilya'dan İstanbul'a çeşitli tekstil ürünleri göndermekteydi. 7 Kasım 1610 tarihli önemli bir kayıt İstanbul'a gönderilen mallar hakkında bilgi vermekte ve firmanın İstanbul ile ticaretinin yalnızca tekstil üzerine olduğu göstermektedir. Kumaşlar her ne kadar Marsilya şubesinden gönderilmiş olsa da bunların Toulouse kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır; zira ilgili kayıta açık bir şekilde "*creditrice marchandizes receus de tholo*"⁶² ibaresi yer almaktadır. Gloton firmasının bu tarihte Guillaume Dauteribe ile henüz

⁵⁶ BdR Arşivleri, IX B, demirbaş n°11, 3 Kasım 1615 tarihli kayıt. Bu bilgileri özet mahiyetinde bir tabloda aktardık. Bk. Ekler sayfası, Ek 3.

⁵⁷ İsère ilinin Arşivleri, 2 E 1211, f°19, 24, 262 (Escach ile ilgili kayıtlar). Bu tacirin daha sonra İstanbul'a yerleşip 1660 yılına kadar aktif ticaret hayatını sürdürdüğü, Paris'teki *Kapüsen Kardeşlerin Fransisken Kütüphanesi*'nden çıkan arşiv vesikalarından anlaşılmaktadır.

⁵⁸ İsère ilinin Arşivleri, 2 E 1211, f°262.

⁵⁹ İstanbullu Fransız tüccar Scaich ve Boloson arasındaki ticari ilişki hakkında bk. Claude Boyer, *Briesve méthode et instruction pour tenir livres de raison par parties doubles (...)*, éd. Jacques Gaudion, Lyon 1627, s.28 ("Négoce de Turquie") ve f°20 ("Jésus Maria" ile başlayan konşimento örneği).

⁶⁰ BdR Arşivleri, *Marsilya ve Levant Denizlerinin Amiralliği*, 9 B, demirbaş n°17, 1 Şubat 1614 ("Saint Vincens Bon Aventure", patron Jean Louis Dupont), 30 Nisan 1614 (*Sainte Marie Bon Aventure*, patron Honoré Martin), 13 Nisan 1617 (*Saint-François*, kaptan Aubert Lieutaud) tarihli kayıtlarda "Cion/Scion" (Sakız Adası) ve "Constantinoble/ Constemtinople" varış noktası olarak gösterilmiştir.

⁶¹ İsère ilinin Arşivleri, 2 E, demirbaş n°229, f°62 (10 Ağustos 1612 tarihli kayıt).

⁶² Yani mallar *Thoulouse*'dan alındığı için kasadan para çıkmıştır anlamına gelmektedir.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

bir antlaşması bulunmadığından Levant'a gönderilen emtialar geçici olarak Toulouse'daki manüfaktürden getiriliyordu. İstanbul'a satılacak kumaşların tamamı Toulouse'dan Marsilya'ya hususi olarak getirildiği için de "konsinye mal" niteliğindediler. 1416 *livres* değerindeki bu mallar, patron Jehan Guerrard tarafından *Sainct-Trinité* adlı gemiyle İstanbul'a götürmek üzere kâtip Huguon Versia ve tacir Anthoine Vernet'ye emanet edilmişti:⁶³

Tablo 1
Gloton Şirketinin İstanbul'daki Simsarları Vasıtasıyla Sattığı Ürünlerin Listesi (1610)

Kumaş Türü	Tercümesi	Ölçüleri (aune) ⁶⁴	Piyasa değeri (adet)
<i>toile d'argent violette</i>	Menekşe renkli gümüş dokumalı bez	au' 9. (¼)	12 <i>aspres</i> ⁶⁵
<i>colombine</i>	Kumru renkli çuha	au' 8. (⅕)	12 <i>aspres</i>
<i>brocatel fleur de lin</i>	keten çiçeğinin mavi-mor renginden yüksek kabartılmış kumaş (brokatel)	au' 6. (¼)	12 <i>aspres</i>
<i>zinzoline</i>	Kırmızımsı mor çuha	au' 10. (⅔)	6 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>Damas gris brun</i>	Şam gri kahverengi çuha	au' 13. (⅖)	6 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>satın couleur de roy raye</i>	Çizgili ve Krallığın rengi ile yapılmış saten	au' 16. (⅙)	6 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>Damas vert</i>	Şam yeşili çuha	au' 9. (¾)	6 <i>Livres</i>
<i>drap noir Duccan</i>	Duccan menşeli siyah çuha	au' 14 (⅙)	6 <i>Livres</i>
<i>drap noizette</i>	Fındık renkli çuha	au' 7	5 <i>Livres</i>
<i>escarlatte d'engletere rouge</i>	İngiliz menşeli kırmızı iskarlat	au' 1. (⅘)	8 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>sarge de Limestre</i>	Rouen menşeli dimi örgüyle dokunan yünlü kumaş	au' 9. (⅓)	4 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>sarge de Beauvais</i>	Beauvais menşeli dimi örgüyle dokunan yünlü kumaş	au' 4. (¾)	4 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>tanné</i>	Kızıl esmer yünlü çuha	au' 4. (⅙)	4 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>vert brun</i>	Yeşil kahverengi yünlü çuha	au' 11. (⅙)	4 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>
<i>coulleur de prince</i>	Prens rengi ile çuha	au' 7. (⅓)	4 <i>Livres</i> , 10 <i>Sols</i>

⁶³ İsere ilinin Arşivleri, 2 E, demirbaş n°229, f°2. Bu kayıt, firmanın İstanbul ile olan ticaretine dair şimdiye dek tespit edebildiğimiz en eski belgedir.

⁶⁴ *Aune* ya da *aulne du Roy*, kraliyetin belirlediği bir kumaş ölçüsü olup Osmanlı'daki "bez arşunu" 14. ve 15. yüzyıllarındaki ölçüsüne çok yakındı: Örneğin 1 aune=1,18845m olurken 1 *bez arşunu* da yaklaşık 118.6 cm, yani 1,186m. Alpay Özdural, "A Survey Of Ottoman Architectural Metrology", *Muqarnas An Annual on the Visual Culture of the Islamic World*, Volume 15, Brill, Leiden 1998, s.109. Bk. Alpay Özdural, "The Church of St. George of the Latins in Famagusta: A Case Study in Medieval Metrology and Design Techniques", *Ad Quadratum The Practical Application of Geometry in Medieval Architecture*, Ashgate Publishing, Farnham 2002, s.217-242. Tarihçi Edhem Eldem'e göre, *aune* ölçüsü 1,747 *arşına* tekabül ediyordu. Edhem Eldem, *French Trade in Istanbul in the Eighteenth Century*, Brill, Leiden-Boston-Köln 1999, s.35.

Ayrıca bk. URL-4: http://lecahiertoulousain.free.fr/Annexes/poid_mesures.html#un [Erişim tarihi: 20.11.2023].

⁶⁵ Claude Boyer'e göre, Fransız tüccarlar İstanbul piyasasında tedavül eden *piastre* kuruşu ile *aspres*'ler ile ticaret yaparlardı. *Piastre* denilen gümüş büyük sikkeler 16. yüzyılın ikinci yarısından beri Batı'nın birçok bölgesinde darbedilip Balkanlar üzerinden Osmanlı piyasalarına giriş yaptı ve riyal kuruşu olarak anıldı. Bu kuruş Osmanlı'da en yaygın olarak kullanılan ödeme aracı olmuştur. *Aspre* (İngilizcesi *asper*) ise Osmanlı para birimi olan akçedir. Boyer'in ifadelerine göre, 1625-1626 yıllarında 1 *piastre*= 80 ile 130 akçe arasındaydı. Claude Boyer, *a.g.e.*, s. 28. Şevket Pamuk'a göre, 1 riyal kuruşun rayici 17. yüzyıl başlarında 80, sonunda ise 170 akçeye ulaştı. Şevket Pamuk, "Kuruş", *TDVİA*, Cilt: 26, Ankara 2002, s. 458; Şevket Pamuk, "Riyal", *TDVİA*, 3. Basım, EK-2, Ankara 2019, s. 427.

Tablodan görüldüğü üzere, firma çeşitli renkli yünlü kumaşları İstanbul'a göndermiştir. Firmanın balya içerisinde koyduğu karışık renkli kumaş esasen tesadüfi olmayıp bir prosedür gereğidir.⁶⁶ Gönderilen kumaşlar, dönemin kumaş terminolojisi hakkında bilgiler vermektedir: Çuha (*drap*), bez (*toile*), saten (*satın*), iskarlat (*ecarlatté*), saya ya da şayak (*sarge*⁶⁷=*sergé/serge* (tr.*serj*) gibi. Krallığın bünyesinde bulunan Rouen, Beauvais kent manüfaktürlerinde üretilen kumaşların firma tarafından temin edilip İstanbul'a ihraç edildiği anlaşılmaktadır. Ancak Gaëlle Lapeyrie'ye göre, kumaşlara verilen menşe bilgisi her zaman oranın manüfaktüründe yapıldığı anlamına gelmemektedir.⁶⁸ Örneğin tabloda belirtilen İngilizlerin kırmızı *iskarlat*'ı ve Şam'ın yeşil renkli ipek kumaşı, taklit ürün olarak yapılabilmektedir. Nitekim Şam ipeğinin Fransa'daki ilk yapılışı 15. yüzyılda Kral Louis XI dönemine denk gelmekte ve o tarihte Tours ve Lyon kentlerinde üretilmekteydi. Daha sonraki üretimler, 17. yüzyılın ikinci yarısında "damasquin" (*damask*) olarak anılmaya devam etmiştir.⁶⁹ Bu kumaşların aynı zamanda Pierre Gloton'nun satın aldığı Toulouse'daki "La Grave" isimli manüfaktürde yahut ortağı Guillaume Dauteribe tarafından Carcassonne'da işletilen manüfaktürde üretilme ihtimali bulunmaktadır.

Şirket 1619 yılına kadar kanvas (*canevas*)⁷⁰ ve *escapoulon*⁷¹ gibi çeşitli tekstil ürünlerini İstanbul'a göndermeye devam etti. Örneğin 7 Ekim 1619 tarihli kayda göre, İstanbul'a giden *Saint Lazare* adlı gemiye yüklenen 40 adet kumaş balyanın⁷² 6'sı kanvas idi ve bundan 325 adet kanvas çıkıyordu.⁷³ Bu ürünler mağazadan çıkarılıp Marsilya Limanı'na kadar taşınmış ve gemiye yüklenirken 3 *livres* 1 *sol* ile ücretlendirilmişti.⁷⁴ Dolayısıyla, o yıl gönderilen balya sayısına bakıldığında 1610 yılına nazaran bir artış yaşandığı söylenebilir.

⁶⁶ Jacques Savary'nin *Le Parfait Négociant* (tr. *Mükemmel Tüccar*) adlı eserinde tanıttığı "Constantinople" kumaş balyasındaki düzende, Fransız manüfaktürleri tarafından imal edilmiş 10 adet çeşitli renkli ve dokumalı kumaşın bir arada olduğu görülmektedir. Jacques Savary a.g.e., s.762-763; Boissonade, a.g.e., s.13.

⁶⁷ Bezlere göre daha sağlam ama dimi örgüyle dokunmuş hafif bir yün kumaşı olan "Sarge", *sargis* ve *sarga*'dan türeyip Fransız tekstilinde *sergé* olarak genel adıyla anılmıştır. Sergé'ler birçok adlandırmanın arasında "saye" (tr. saya), "sayette" olarak da geçmektedir. Elisabeth Hardouin-Fuguier, Bernard Berthod ve Martine Chavent-Fusaro, a.g.e., s.354 (Sergés maddesi); Bu yünlü kumaşın çaprazlı dokuması sayesinde askeri kıyafetler üretilmiş ve "şayak" olarak anılmıştır. Atilla Ergür, *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002, s.234 (Serj maddesi); Lazăr Şăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, Volume 1, Editura librăriei Socecă & comp., București (Romania) 1900, s.333.

⁶⁸ Gaëlle Lapeyrie, "De la boutique au comptoir: la trajectoire d'un négociant toulousain en textile, entre traditions et nouveautés (vers 1600-1620)", *Rives Nord méditerranéennes*, vol.29, Aix-en-Provence 2008, s.4 (elektronik sayfa numarası).

⁶⁹ Elisabeth Hardouin-Fuguier, Bernard Berthod ve Martine Chavent-Fusaro, a.g.e., s.163 (*Damasquin* maddesi). Atilla Ergür, a.g.e., s.58 (*Damask* maddesi).

⁷⁰ Bu sözcük Türkçede *kanvas* olarak bilinip kaba kenevir dokuma anlamına gelmektedir. Jan Fennis, *Trésor du langage des galères: Dictionnaire exhaustif, avec une introduction, des dessins originaux de René Burlet et des planches de Jean-Antoine de Barras de la Penne, un relevé onomasiologique et une bibliographie*, ed. Walter de Gruyter, Berlin 2011, s.463. Elisabeth Hardouin-Fuguier, Bernard Berthod ve Martine Chavent-Fusaro, a.g.e., "canevas" maddesi, s.124.

⁷¹ Veya *escapollon* ya da *scapollon* Bourg-en-Bresse ve Piémont manüfaktürlerinde üretilmiş bir kaba kumaş türüdür. Languedoc dilinde "escapoulon" bir kumaş ya da bezin kalıntısı için kullanılmıştır. Claire Torreilles, *Le dictionnaire languedocien de l'abbé Séguier (1705-1767)*, Occitanica.eu, Estudis, 2013, Bk. URL-6: <https://occitanica.eu/items/show/2213>, [Erişim tarihi: 01.05.2024]. Joseph-Toussaint Avril, *Dictionnaire Provençal-Français, contenant les termes (...)*, ed. Edouard Cartier, 1839, s.170. Jan Fennis, a.g.e., s. 834. Lapeyrie'ye göre bu ürün limandaki malları paketleme işlevi görüyordu. Gaëlle Lapeyrie, "Faire commerce de la soie en Méditerranée (...)", 11. Paragraf.

⁷² *İsère* ilinin Arşivleri, 2 E, demirbaş n°452, f°419.

⁷³ *İsère* ilinin Arşivleri, 2 E, demirbaş n°452, f°424.

⁷⁴ Fransız tacirler ve sermayecileri, yaptıkları ticaretin muhasebesini tutmak için *Livres*, *Sols* ve *Deniers* para birimlerini kullanırlardı.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

Şirket tarafından kiralanan gemilerin sigortalanması da sevkiyatların güvence altına alınarak devamlılığını sağlamıştır.

Şirketin İstanbul Ticaretinde Uyguladığı Sigorta Tedbiri

Levant ticaretinde sigortacılık, uluslararası ticaretin bir parçası olduğundan şirket ya da sermaye sahiplerinin almak zorunda olduğu bir önlemdi. Öyle ki erken modern dönemde üç tür sigorta mevcuttu: Birincisi geminin malları, ikincisi gövdesi ve alanları, üçüncüsü de gidiş ve dönüşü için yapılan sigortaydı.⁷⁵ Şirketin Marsilya'daki şube müdürü Raymond Vigier, Marsilya'dan İstanbul'a giden sigortalı gemiler hakkında tuttuğu bilgileri günlük kayıtlara ve büyük hesap defterine aktarırdı. Bu sayede Gloton Şirketinin İstanbul özelindeki sevkiyatlarında sigortaladığı gemiler hakkında önemli bilgilere ulaşabilmekteyiz:

Tablo 2
Gloton Şirketinin İstanbul Sevkiyatlarında Sigortaladığı Gemilerin Durumu

Tarih	Gemi ve Kaptanın Adı	Sigortalı	Sigorta Türü	Sigorta Oranı (faiz) ve bedeli (livres, L.)
3 Mart 1611	Sainte-Marie Magdelene / Patron Guillaume Leon	François Rousses	Nakit Avans (kredi)	%18–30 L.
18 Mayıs 1611	Sainte-Anne / Patron Pierre Fort	Jean Martin	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%10–30 L.
30 Mayıs 1611	Sainte-Marguerite / Patron Embrozi Monstin	Jean Martin	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9–18 L.
27 Ocak 1612	Sainte-Magdelene / Patron Guillaume Leon	François Rousses	Nakit Avans (kredi)	Kambiyo kuru üzerinden 58 L.
13 Şubat 1612	Nostre Dame de Montz / Anthoine Rancurel	Anthoine Rancurel et Raphel Varagee	Nakit Avans (kredi)	Kambiyo kuru üzerinden %18–180 L.
1 Aralık 1614	Saint-Paul / ?	Leon Valbelle	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9–18 L.
9 Nisan 1614	Saint-Vincent / Patron François Dubre	Leon Valbelle	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9–54 L.
19 Ocak 1615	Saint-Paul / Laymondy	Leon Valbelle	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9–18 L.
2 Haziran 1615	Sainte-Marie / ?	?	Geminin Gövdesi	%9–27 L.
15 Mart 1616	Saint-François / Aubert Lieutaud	François Lampereur	İstanbul Girişinde	%5–60 L.
4 Şubat 1617	? / Patron Jean Conte	Pierre Anthoine Vernet ve Pierre Freius	Nakit Avans (kredi)	%15–1065 L.
8 Mart 1617	Lourq Blanc / ?	François Lampereur	İstanbul Girişi ve Çıkışında	?–135 L.
14 Mayıs 1617	Saint-Jean-Baptiste / Guillaume Pons	Baltazar Bois	İstanbul Çıkışında	%7–42 L.
14 Mayıs 1617	Sainte-Anne / Patron Jean Alaman (veya Lallaman)	?	İstanbul Çıkışında	%6–18 L.
5 Mayıs 1618	Sainte-Anne / Patron Peyron Blanc	?	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9–1071 L.
1 Mayıs 1618	Saint-Jean / Raimond Sarde	Raimond Sarde	İstanbul Girişinde	%9–594 L.

⁷⁵ Henri Sée, “Notes sur les assurances maritimes en France et particulièrement à Nantes au XVIIIe siècle”, Revue historique de droit français et étranger, Quatrième série, Vol. 6, No. 2, Ed. Dalloz, Paris 1927, s.294-295.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

20 Ekim 1618	Notre Dame de Misericorde Bonaventure / Julien Florent de Cassis	Andre Baron	İstanbul Girişinde	?-100 L.
15 Kasım 1618	Notre Dame de Misericorde Bonaventure/ Julien Florent de Cassis	Julien Florent	İstanbul Girişinde	%9-495 L.
15 Kasım 1618	Sainte-Anne Bonaventure / Antoine Fabre	Antoine Fabre	İstanbul Çıkışında	%9-495 L.
14 Mayıs 1619	?	Baltazar Bois	İstanbul Çıkışında	%7-42 L.
14 Mayıs 1619	?	Jean Alaman	İstanbul Çıkışında	%6-18 L.
18 Mayıs 1619	Saint-Jean / Pierre Blanc de Toulon	Pierre Blanc	?	%9-1088 L.
30 Mayıs 1619	Saint-Esprit / Kaptan Escach	Kaptan Escach Barthelemy Gueton	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%8-72 L. %5-105 L.
20 Haziran 1619	Saint-Esprit / Kaptan Escach	Escach	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%8-120 L.
23 Ağustos 1619	? / Raimond Sarde	Raimond Sarde	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9-457 L.
4 Eylül 1619	Nostre Dame de Pitié / Kaptan André Arnaud	André Arnaud	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%4,5-72 L.
4 Eylül 1619	Sainte-Claire / Patron Rafel Jaine	Jean Gues	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%8-54 L.
16 Ocak 1620	? / Kaptan Bonpar	Louis Ronmien	İstanbul Girişi ve Çıkışında”	%9-16 L.
15 Şubat 1620	Saint-Lazare / Kaptan Marolleux Malhbrandy	François Dominion ve Michel Estemyard	İstanbul Çıkışında	%8-240 L.
9 Mayıs 1620	Sainte-Claire / Patron Antoine Dernais de la Ciotat	Jean Gues	İstanbul Girişi ve Çıkışında	%9-54 L.
23 Ekim 1620	Saint-Hilaire / Kaptan Bonpar	?	İstanbul Girişi ve Çıkışında	Girişte 8300 L. Çıkışta 9600 L.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Isère İlinin Arşivleri, Pierre Gloton (2E), Marsilya Hesap Defteri

Tabloda yer alan bilgilere göre Glotonların 1613 senesinde gemi sigortalamaları İstanbul ticaretine ara verdikleri ihtimalini göstermektedir. Bazı kayıtlardan, aynı tarihte ya da birkaç günlük arayla gemilerin sigortalandığı görülmektedir. Kuvvetle muhtemel bu gemiler konvoy halinde İstanbul'a girip çıkmaktadır. 1610-1617 yılları arasında nadiren de olsa *nakit avans* üzerinden yapılan sigorta sözleşmeleri düzenlemiştir. Şöyle ki bazı müşteriler (tacirler, kaptanlar, kâtipler vs.) nakit sıkıntısını aşmak, geminin bir bölümünü ya da tamamını hazır etmek yahut başka bir ticari işlemde kullanmak üzere Gloton'dan nakit avans veya emtia üzerinden sermaye değeri alırlardı. Bu şekilde kredi veren Gloton (*prêteur*), alıcıların (*preneur*) daha yola çıkmadan evvel borcun hangi tarihte tahsil edileceğini belirlerdi. Borçluların, Levant'taki misyonlarını tamamlayıp aylar sonra sağ sağımlı Fransa'ya döndükten sonra aldıkları avansı faiziyle (*change maritime*)⁷⁶ birlikte Gloton'a ödemeleri gerekirdi. Faiz oranı genelde riske göre hesaplanırdı. Şayet gemi hasar görürse (avarya) veya batarsa, o vakit alıcıların Gloton'a olan borcu silinirdi.

⁷⁶ Denizcilik kuru / kambiyo.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

Fransız tarihçi Louis Bergasse bu yöntemi “Büyük macera kredisi” (*prêt à la grosse aventure*) olarak adlandırırken,⁷⁷ meslektaşı Olivier Raveux ise “obligation maritime” yani denizcilik mecburiyeti olarak tanımlar ve bunun bir kredi işlemi olduğunu açıklar.⁷⁸ Örneğin 7 Kasım 1610 tarihli bir kayıta, Marsilyalı tüccarlar Claude Riguon ve François Sallelea’nın Marsilya’da satın aldıkları Gloton firmasına ait 4 adet kumaşı İstanbul’da satmak için Gloton’un ortağı finansör Dumeynial’dan 600 *livres* borç alması, tacirlerin şirketten nakit avans aldıklarını göstermektedir. İkisinin Gloton şirketine ödeyeceği rakam, kumaş ücretiyle birlikte toplam 1008 *livres ve 10 sols* olurken bunun 181 *livres*’i de %18’lik faizi oluşturmaktaydı. Bu kayda göre tüccarlar, Pierre Alaman kaptanlığında *Sainct-Esprit* adlı gemiyle İstanbul’dan döndüklerinden sonra borçlarını ödeyeceklerdi.

Tablo 3

Gloton Şirketinin Riguon ve Sallelea Aracılığıyla İstanbul’da Satmak İstedığı Dört Fransız Kumaşı (7 Kasım 1610)

Adet ve Kumaş türü	Tercümesi	Ölçüleri canne (ca’) ve pans (pa’) ⁷⁹	Piyasa Değeri
<i>une piece satin couleur de roy</i>	1 adet Krallığın rengi ile yapılmış saten	ca’ 9 pa’4	Toplamda ca’ 43 Tanesi 9 <i>Livres 10 Sols</i> ile 408 L 10 <i>Sols</i> tutmuştur.
<i>une piece vert brun</i>	1 adet yeşil kahverengi (çuha)	ca’ 9 pa’2	
<i>une piece gri brun</i>	1 adet gri kahverengi (çuha)	ca’ 7 pa’4	
<i>une piece a fleur</i>	1 adet çiçek desenli (çuha)	ca’ 16 pa’6	

3 Mart 1611 tarihli bir başka örnekte, Kaptan Guillaume Leon’nun şirketin Marsilya şubesinden satın aldığı 1 balya *escapoulon* borç İstanbul’dan döndükten sonra tahsil edilecekti.⁸⁰ Kaptan Leon, firmaya yaklaşık 320 *livres* borçlanırken, bunun 200’ü nakit para, 71’i kumaş, 48’i ise %18 kambiyo ücretinden oluşmaktaydı. Nakit para Noter Mösyö Baldouin huzurunda tasdiklenmişti.

Sonuç

17. yüzyıl başlarında Fransız şirketlerine ait kayıtların yeterince bulunmaması araştırmacıların Levant ticareti hakkında kapsamlı mukayeseler yapmasını engellemektedir. Ancak Gloton arşivleri bu döneme ait değerli vesikalar barındıran arşivlerden biridir. Nitekim bu çalışmanın konusu olan Gloton Şirketine ait belgelerin varlığı da bunu doğrulamaktadır.

Arşiv kayıtlarına göre Gloton şirketi Marsilya kent limanında değil, krallığın iç kesimindeki Toulouse’da kurulup İstanbul Limanı ile tekstil ve çeşitli hammaddeler üzerinden ihracat ve ithalat faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Buna rağmen şirket 1610-1620 yılları arasında Marsilya-İstanbul ticaretinin önemli bir aktörü olmayı başarmıştır. Bu ticaretin varlığını kanıtlayan deliller ise firmanın sigortacılık faaliyetleri ve provizyon kayıtları olmuştur. Ayrıca Gloton arşivinden çıkan bazı kaptan ve tüccar müşteri adlarına Marsilya’daki Bouches-du-Rhône ilinin arşivlerinde bulunan *Marsilya ve Levant*

⁷⁷ Louis Bergasse, a.g.e., s.588.

⁷⁸ Olivier Raveux, “L’obligation maritime à Marseille dans la seconde moitié du XVIIe siècle à travers les affaires de François Garnier”, Fabien Bartolotti, Gilbert Buti, Xavier Daumalin, Olivier Raveux. Les outils de l’activité portuaire maritime en Europe méditerranéenne et atlantique (XVIIe-XXesiècle), Presses universitaires de Provence Aix-en-Provence 2021, s.1.

⁷⁹ Toulouse ve tüm Languedoc eyaletindeki kumaşların uzunluğu *Canne* ve eni ise pans şeklinde ölçülmekteydi. Jacques Savary, a.g.e, s. 47, 51. Bir fikir vermek adına, 1 Toulouse canne’ı=8 pans (diğer sözcüğü *empans*)=1,7961 m. ve 1 pan=22,451 cm. Bk. URL-5: http://lecahiertoulousain.free.fr/Annexes/poid_mesures.html#un [Erişim tarihi: 20.11.2023].

⁸⁰ İsère İlinin Arşivleri, 2 E 229, f°13, 100 adet kumaş 18 akçeye tekabül ediyordu.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

Denizlerinin Amiralliği adlı ciltlerdeki İstanbul kayıtlarında rastlanması Gloton Şirketi hakkındaki tespitlerimizi somutlaştırmıştır.

Gloton şirketinin faaliyetleri hem yerli hem de uluslararası pazarda olmuştur. Deri ticareti buna iyi bir örnektir. Fransa Krallığının içinde ve dışında bulunan birçok Fransız tüccarın Gloton firması aracılığıyla İstanbul menşeli ürünleri teslim aldığı, en çok da İstanbul derilerinin Barselona, Cenova, Marsilya ve Toulouse kentlerinde rağbet gördüğü tespit edilmiştir. Kumaşlar ise daha çok Fransa içinde alıcı bulmuştur. Mesela yıkanmamış saf ince ve kaba yünler, dönemin Marsilyalı küçük tüccar aile ortaklarının aradığı ürünler olmuştur. İstanbul'dan getirilen hammadde ve işlenmemiş kumaşların *Languedoc* manüfaktürlerinde işlenip *Beaucaire* ve *Lyon* gibi burjuva kent fuarlarında satılması, *Languedoc*'u bölgesel tekstil üretiminin simgesi haline getirdiği gibi Fransızların İstanbul menşeli kumaş tüketim potansiyelini de göstermiştir. Sonuç olarak, Gloton Şirketinin on yıl süresince yapmış olduğu İstanbul ticareti hem Fransa'daki müşterilerin hem de Galata'daki simsarların ihtiyaçlarını karşılama noktasında kurulmuş yalın ve sınırlı bir faaliyet olarak tarihteki yerini almıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Grenoble-İsère ilinin Arşivleri

Gloton fonu: 2 E 229, 450, 452, 453, 1211

Marsilya-Bouches-du-Rhône ilinin Arşivleri (BdR Arşivleri)

Marsilya ve Levant Denizlerinin Amiralliği: IX B, sicil n°11, 17.

Fransa Milli Kütüphanesi (BnF), Yazmalar departmanı :

Érudit et bibliophiles, Cinq cent de Colbert, Cilt n°483.

Français, demirbaş n°16144.

Yazılı Kaynaklar

ALABAYIR, Aykut, Dış Ticarete Ödemesi Şekilleri, Şirketlerin Uygulamada Karşılaştığı Sorunlar ve Ticaret Yapılan Yere Göre Tercih Edilme Nedenleri: Bursa Örneği, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova 2016.

AVRİL, Joseph Toussaint, Dictionnaire Provençal-Français, contenant les termes (...), Ed. Edouard Cartier, 1839.

BAULANT, Micheline, Lettres de négociants marseillais: Les Frères Hermite (1570-1612), A. Colin, Paris 1953.

BERGASSE, Louis, Histoire du Commerce de Marseille Tome IV (1599-1660), Plon, Paris 1954.

BOYER, Claude, Briesve méthode et instruction pour tenir livres de raison par parties doubles (...), éd. Jacques Gaudion, Lyon 1627.

BULUNUR, Kerim İlker, Osmanlı Galatası (1453-1600), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Doktora Tezi), Sakarya 2013.

BUSQUET, Raoul, Inventaire sommaire des Archives Départementales antérieurs à 1790, Archives Civiles-Série B, Amirauté de Marseille et des Mers du Levant, tome IV, Marseille (Bouches-du-Rhône), 1932.

CARRIÈRE, Charles, Négociants marseillais au XVIIIe siècle. Contribution à l'étude des économies maritimes, Institut historique de Provence, volume 1, Marseille 1973.

DESAN, Philippe, "Les nouvelles théories économiques et le commerce de la France avec le Levant au XVIIe siècle", Les Méditerranées du XVIIe siècle, Biblio 17 n°137, Gunter Narr Verlag, Tübingen 2002, s.233-242.

ELDEM, Edhem, French Trade in Istanbul in the Eighteenth Century, Brill, Leiden-Boston-Köln 1999.

FAROQHI, Suraia, "Onyedinci Yüzyıl Ankara'sında Sof İmalatı Ve Sof Atölyeleri", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt: XLI, Sayı: 1-4, İstanbul 1985, s. 237-259.

FENNİS, Jan, Trésor du langage des galères : Dictionnaire exhaustif, avec une introduction, des dessins originaux de René Burlet et des planches de Jean-Antoine de Barras de la Penne, un relevé onomasiologique et une bibliographie, ed. Walter de Gruyter, Berlin 2011.

GÖZÜBÜYÜK, Sevil, Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Kapitülasyonlar (XVI.-XVII. Yüzyıllar), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 2017

HARDOUÏN-FUGÏER, Elizabeth, Berthod, Bernard, Chavent-Chavent-Fusaro, Martine, Les étoffes, Dictionnaire historique, éditions de l'amateur, Paris 1994.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

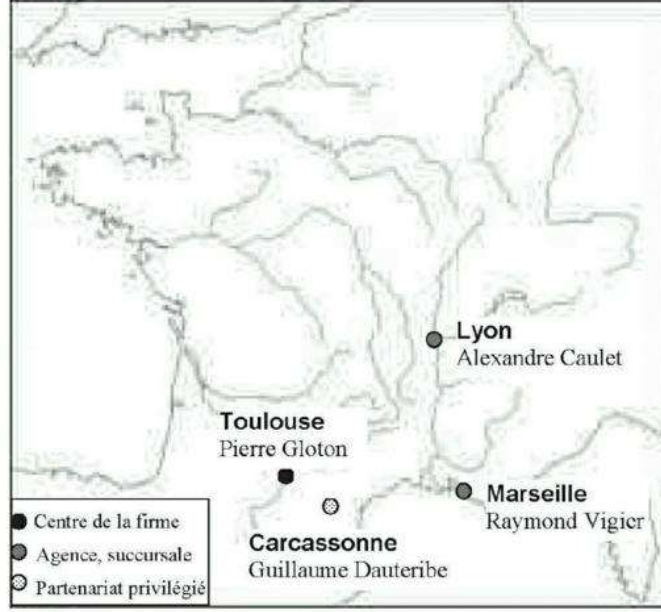
- HERZİG, Edmund, “The Volume of Iranian Raw Silk Exports in the Safavid Period”, *Iranian Studies*, Cilt: XXV, Sayı: 1-2, 1992, s. 61-79.
- HORN, Jeff, “Marseille et la question du mercantilisme : privilège, liberté et économie politique en France, 1650-1750”, *Histoire, économie & société*, Vol. 30, No. 2, 2011, s. 95-111.
- HOROZ, Muhammet Ali, 17. Yüzyıl Baslarında Galata’da Ticari Hayat, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2019.
- İNALCIK, Halil, “İpek”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA)*, Cilt: 22, Ankara 2020, s.362-365.
- KAHANE, Henry-Renée ve TİETZE, Andreas, *The Lingua Franca in The Levant, Turkish Nautical Terms of Italian Greek Origin*, ABC Kitabevi, İstanbul 1988.
- KÖSE, Metin Ziya, 1600-1630 Osmanlı Devleti ve Venedik-Akdeniz’de Rekabet ve Ticaret, Giza Yayınları, İstanbul 2009.
- LAPEYRE, Henri, “Les papiers d’un homme d’affaires du début du XVIIe siècle: le fonds Gloton des Archives de l’Isère”, *Actes du quatre-vingt-cinquième congrès national des sociétés savantes, Chambéry-Annecy, 1960, Section d’histoire moderne et contemporaine*, Imprimerie nationale, Paris 1961, s. 307-315.
- LAPEYRIÉ, Gaëlle, (Bellier), “De la boutique au comptoir : la trajectoire d’un négociant toulousain en textile, entre traditions et nouveautés (vers 1600-1620)”, *Rives Nord méditerranéennes*, vol. 29, Aix-en-Provence 2008, s.79-105.
- LAPEYRIÉ, Gaëlle, (Bellier), “Faire commerce de la soie en Méditerranée au début du XVIIe siècle: L’exemple de la firme Gloton de Toulouse”, *La mer en partage: Sociétés littorales et économies maritimes. XVIe-XXe siècle*, Presses universitaires de Provence, Aix-en-Provence 2016, s.295-311.
- MASSON, Paul, *Histoire du commerce français dans le Levant au XVIIe siècle*, Hachette, Paris 1896.
- MICHEL, Francisque, *Recherches sur le commerce, la fabrication et l’usage des étoffes de soie, d’or et d’argent en Occident, principalement en France pendant le Moyen-Âge*, Tome II, Typographie de Ch. Lahure, Paris 1894
- ÖZDURAL, Alpay, “A Survey Of Ottoman Architectural Metrology”, *Muqarnas An Annual on the Visual Culture of the Islamic World*, Volume 15, Brill, Leiden 1998, s.101-115.
- ÖZDURAL, Alpay, “The Church of St. George of the Latins in Famagusta: A Case Study in Medieval Metrology and Design Techniques”, *Ad Quadratum The Practical Application of Geometry in Medieval Architecture*, Ashgate Publishing, Farnham 2002, s.217-242.
- PAMUK, Şevket, “Kuruş”, *TDVİA*, Cilt: 26, Ankara 2002, s.458-459.
- PAMUK, Şevket, “Riyal”, *TDVİA*, 3. Basım, EK-2, Ankara 2019, s.426-428.
- RAVEUX, Olivier, “L’obligation maritime à Marseille dans la seconde moitié du XVIIe siècle à travers les affaires de François Garnier”, Fabien Bartolotti, Gilbert Buti, Xavier Daumalin, Olivier Raveux. *Les outils de l’activité portuaire maritime en Europe méditerranéenne et atlantique (XVIIe-XXesiècle)*, Presses universitaires de Provence, Aix-en-Provence 2021, s.199-213.
- SAVARY, Jacques, *Le Parfait Négociant ou instruction générale pour ce qui regarde le commerce des marchandises de France, et des pays étrangers*, Vol. I, 6ème édition, chez les Frères Etienne, Paris 1777.
- SEE, Henri, “Notes sur les assurances maritimes en France et particulièrement à Nantes au XVIIIè siècle”, *Revue historique de droit français et étranger*, Quatrième série, Vol.6, No.2, Ed. Dalloz, Paris 1927, s.287-311.
- TURAN, Şerafettin, “Levant”, *TDVİA*, Cilt: 27, Ankara 2003, s. 145-147.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011.
- YANAR, Şenay, *Uluslararası Ham İpek Ticaretinde İran’ın Avrupa Bağlantıları ve Culfa Ermenileri (Şah I. Abbas Dönemi 1587-1629)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya 2014.
- ZARİNEBAF, Fariba, *Mediterranean Encounters Trade and Pluralism in Early Modern Galata*, University of California Press Books, Oakland 2018.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: <https://journals.openedition.org/rivesnm/1353?lang=en> [Erişim tarihi: 15.03.2023].
- URL-2: <https://books.openedition.org/pup/44245> [Erişim tarihi: 15.03.2023].
- URL-3: <https://www.universalis.fr/encyclopedie/manufacture-de-la-savonnerie/> [Erişim tarihi: 20.03.2023].
- URL-4: http://lecahiertoulousain.free.fr/Annexes/poid_mesures.html#un [Erişim tarihi: 20.10.2023].
- URL-5: http://lecahiertoulousain.free.fr/Annexes/poid_mesures.html#un [Erişim tarihi: 20.10.2023].
- URL-6 : <https://occitanica.eu/items/show/2213> [Erişim tarihi: 01.05.2024].

EKLER

Ek 1: Gloton Şirket Yönetiminin Genel Yapısı

Kaynak: Gaëlle Lapeyrie, “Faire commerce de la soie en Méditerranée au début du XVIIe siècle: L’exemple de la firme Gloton de Toulouse”, Annexe 1.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

Ek 2: Gloton Şirketinin İstanbul Simsarına Gönderdiği Ürünler (7 Kasım 1610)

Kaynak: İsère ilinin Arşivleri, 2 E, demirbaş n°229, f°2

Ek 3: Kaptan Guillaume Leon'nun Marsilya Amiralliğe Verdiği Rapora Göre İstanbul'dan Getirilen Malların Durumu (3 Kasım 1615)

Müşteriler	Üzerin den Tıraş Edilmiş İnce Yün	Üzerin den Tıraş Edilmiş Kaba Yün	Ka ba Yün	İnc e Yün	Sarı Balmu mu	Sü et De ri	Pam uk İpliğ i	Kit re	Man da Deri si	İplikle Dokun an Beyaz Kuma ş	Be z	Keçi Tifti ği
Leon de Valbelle et Cie (şirket)	44 balya	27 balya	18 balya	6 balya	x	x	x	x	x	x	x	x
André Ballon	7 balya	x	3 balya	3 balya	2 kasa	x	x	x	x	x	x	x
Pierre Solle	13 balya	9 balya	x	x	4 kese	44 parça	1 kese	x	x	x	x	x
Jehan Allemand	8 balya	5 balya	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Guillaume Roussin, dit Sacrement	7 balya	5 balya	x	x	x	160 parça	x	x	x	x	x	x
Damoiselle d'Allemand, rahmetli Guillaume Urtis'in zevcesi	9 balya	x	x	x	x	93 parça	x	x	x	x	x	x
Pierre Corbele	5 balya	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Jehan Curol, dit Codou	1 balya	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

Anthoine Rencurel ve Raphael Varages (ortak)	104 balya	x	x	x	x	300 parça	x	x	x	x	x	x
Guillheume Leon	15 balya	9 balya	x	x	4 kese	115 parça	x	x	x	x	x	x
Anthoine Fabron	13 balya	4 balya	x	x	x	...?	x	x	x	12 parça		
Urban Bernard (nocher = 2.zabit)	10 balya	1 balya	x	x	x	169 parça	x	x	x	x	x	x
Urban Gazan (gardien =koruyucu)	3 balya	x	x	x	1 kese	53 parça	x	x	x	x	x	x
Pierre Ginies, (marinier= gemici)	3 balya	x	x	x	2 kese	60 parça	x	x	x	x	x	x
Thomas Margalhan	x	2 balya	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Jehan Sigaud	2 balya	x	x	x	x	25 parça	x	x	x	x	x	x
Claude Sigaud	2 balya	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
JehanServat/Se rvan ⁸¹ (maitre d'ache)	x	2 balya	x	x	2 kese ⁸²	27 parça	x	x	x	x	x	x
Anthoine Nogié	2 balya	x	x	x	2 kese ⁸³	x	x	x	x	x	x	x
Loys Garcin	2 balya	x	x	x	x	13 parça	x	x	x	x	x	x
Phelip Nozoyer	2 balya	x	x	x	1 kese ⁸⁴	5 parça	x	x	x	x	x	x
Jacques C(..)t	2 balya	x	x	x	x	x	x	x	13 parça	x	x	x
Guilheume Rencurel	4 balya ⁸⁵	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Etienne le Ligaut, hekim	3 balya	x	x	x	x	x		1 kese ⁸⁶	x	x	x	x
Jean Sigaud ve Louis Garcin et Cie (şirket)	x	1 balya?	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pierre Aymar, gemici	26 balya	4 balya	x	x	3 kese	x	x	x	200 parça	x	1 balya	x
François Ribier	x	x	x	x	x	151 parça	x	x	7 parça	x	x	x
Jacques Ghiboer ve ? (ortak)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7 balya

Kaynak: BdR Arşivleri, 9 B, cilt n°11, 3 Kasım 1615 tarihli kayıt.

⁸¹ Marsilya'ya vardığında hayatını kaybetmiştir.

⁸² 115 okkalık keselerin yarısı kardeşi Etienne Le Ligaut'ya aittir.

⁸³ 164 okkalık.

⁸⁴ 35 okkalık.

⁸⁵ İki büyük ve iki küçük balya.

⁸⁶ 52 okkalık.

İstanbul Ticaretinde Fransız Gloton Şirketi (1610-1620)

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Finansman/Funding: Bu makale TÜBİTAK'ın 2214-A burs programı kapsamında Fransa'da yapılan bir yıllık araştırmadan derlenmiştir./This article is compiled from a one-year study conducted in France within the scope of TUBITAK's 2214-A fellowship programme.

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Makalenin her aşamasında destek veren ve yazımı esnasında yol gösteren tez danışmanım Murat Uluskan'a teşekkür ederim. Bu çalışmaya atanan hakemlere de katkılarından dolayı teşekkür ederim./I would like to thank my thesis supervisor Murat Uluskan for his support at every stage of the article and guidance during the writing. I would also like to thank the referees assigned to this study for their contributions.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu / Author's Note: Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında hazırlanan “İstanbul'da Fransız Ticareti (17.Yüzyıl)” başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir./This article is derived from the PhD thesis titled 'French Trade in Istanbul (17th Century)' prepared at Marmara University, Institute of Turcic Studies, Department of Turkish History, Early Modern History Division